

Vrijeme i prilike u doba djelovanja Albe Vidakovića

Hubert Pettan, Zagreb

1.

Uvodni podaci

Početak školske godine 1941/42. došlo je na tadašnji Hrvatski drž. konzervatorij u Zagrebu više novih nastavnika pa i nekoliko novih nastavnika teoretskih predmeta. Među njima bio je i jedan mlad (izgledao je još mlađi nego što je bio), žustar, vrlo okretan i pokretan čovjek, velikog stručnog znanja, pun zamisli i planova, koji je brzo stvarao sudove i mišljenja, ali ne pre nagljene — oni su bili zreli, za njegovu dob i začudno zreli, tako da ni kasnije nisu bile potrebne izmjene.

Bio je to Albe Vidaković, koji se upravo vratio s glazbenog studija na Papinskom institutu za crkvenu glazbu u Rimu.

Deset godina od nečije smrti i nije velik razmak. I dok je to kod nekih i premalen razmak da se stvori zaokružen sud o njima, o značenju njihovu i njihovih djela, da vrijeme — taj strogi sudac — izvrši izbor njihovih djela trajne i trajnije vrijednosti, Vidakovićev rad je toliko određen, toliko značajan, da je već danas jasna i određena njegova uloga, njegov udio u povijesti hrvatske glazbe, pa i u širim razmjerima.

Rođen je u Subotici 2. listopada 1914., gdje polazi osnovnu školu i četiri razreda gimnazije. Prvu je glazbenu poduku dobio na tamošnjoj glazbenoj školi. Po želji biskupa Budanovića bački gimnazijalci nastavljaju školovanje u Travniku, pa tako i Vidaković. U Travniku je maturirao 1932. Zatim studira na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1932-37). Prvu sv. misu služi 17. 10. 1937. u rodnoj Subotici. Glazbeni studij nastavlja na Papinskom institutu za crkvenu glazbu u Rimu (1937-41), između ostalog kod R. Casimirija i L. Reficea.

Od 1941—1943. profesor je teoretskih predmeta (harmonija, kontrapunkt) i orgulja, a šk. god. 1945/46. vodi i zbor na Srednjoj školi Hrvatskog drž. konzervatorija u Zagrebu. Uz to je od 1942. urednik časopisa »Sv. Cecilija« i regens chori katedrale u Zagrebu. Od 1951. predaje na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je od 1962. izvanredni profesor. Umro je u Zagrebu 18. travnja 1964.

Toliko o uvodnim podacima. Iako će o njima biti pobliže još govora, ovdje su nam potrebni da odredimo granice pojedinih odsjeka u Vidakovićevu životu i u ovom prikazu.

Činjenica je da Vidakovićevo rođenje, a tako i početak njegova djelovanja, padaju u vrijeme početka prvog, odnosno drugog svjetskog rata. Prvi odsjek njegova života obuhvaća doba školovanja (Subotica, Travnik, Zagreb, Rim) do 1941., a drugi njegovo mnogostruko djelovanje u Zagrebu od 1941. dalje. Taj odsjek možemo podijeliti u dva pododsjeka: I. od 1941—48. kad je bio profesor na konzervatoriju i II. od 1948. do smrti 1964., kad je bio regens chori odnosno kasnije i profesor Bogoslovnog fakulteta.

Isto tako moramo uočiti područja njegova djelovanja: osim sve tri temeljne djelatnosti, stvaralački (kao skladatelj i kao pisac — muzikolog i kritičar), reproduktivni i pedagoški rad, treba istaknuti i njegov organizatorski i urednički rad.

2.

Suvremenici A. Vidakovića

Da dobijemo sliku okvirnih granica, spomenimo najprije njegove bliže suvremenike po godinama rođenja. Iste godine kad i Vidaković rođeni su kod nas I. Kirigin, I. Maček, N. Devčić, S. Šulek i M. Stahuljak, a u Sloveniji R. Simoniti, od reproduktivnih umjetnika Z. Topolski, Ž. Zdravković, a od stranih K. Kondrašin, S. Rihter, R. Kubelik i F. Fricsey, da spomenemo samo neke.

Proširimo to na pet godina unaprijed (od 1909. dalje) odnosno na pet daljnjih godina (do 1919). Između 1909. i 1913. rođeni su skladatelji B. Bjelinski, B. Leskovic, T. Skalovski, T. Prokopiev, Lj. Marić, M. Lipovšek, S. Zlatić, S. Rajčić, V. Vučković, J. Kaplan, N. Hercigonja, H. Pettan, I. Lang, M. Burić, A. Milanović, O. Danon i I. Lhotka Kalinski. Od stranih A. Uhl, I. Dzeržinski, S. Barber, H. Suttermeister, R. Liebermann, G. C. Menotti, I. Markević, W. Lutoslawski, T. Hrenikov i B. Britten, od povjesničara i muzikologa J. Andreis, D. Cvetko i K. Kovačević, a od reproduktivnih umjetnika N. Tončić, L. Marjanović, A. Szegeđi, I. Pinkava, R. Klepač, A. Mezetova i M. Radev. Od stranih A. Uninski, G. Simionato, M. Cebotari, J. Björling, A. Navarra, N. Magalov i G. Becchi.

Između 1915. i 1919. rođeni su D. Savin, S. Bombardelli, B. Sakač i E. Cossetto te L. Bernstein i G. Einem od skladatelja, a W. Schneiderhahn, M. del Monaco, T. Gobbi, E. Schwarzkopf, J. Menuhin, E. Gilels, D. Lipatti, S. Hubad, M. Bašić, T. Neralić, H. Szering, V. Hejbalova, A. Janigro, B. Hristov i F. Barbieri od reproduktivnih umjetnika.

Godine Vidakovićeva rođenja (1914.) umrli su Zajc, Mokranjac i Jenko te Ljadov. Također prošireno na pet godina prije i pet godina poslije 1914. umrli su između 1909. i 1913. Albeniz, B. Ipa-vec, Balakirjev, Mahler, Svendsen, Kuhač i Mas-

senet, a između 1915. i 1919. Goldmark, Skrjabin, Granados, Reger, F. Gerbič, Cui, Debussy, Boito, Riemann i Leoncavallo.

Godine Vidakovićeve smrti (1964.) umrli su Georgescu i C. Porter. Između 1959. i 1963. umiru skladatelji Hatze, Martinu, Villa Lobos, Duhnanyi, Lajovic, Ibert, F. Lhotka, Poulenc i Hindemith, a od reproduktivnih umjetnika W. Landowska, V. Prihoda, Björling, Mitropulos, Talich, Kreisler, B. Walter, Cortot, Konwitschny i A. Galli-Curci. Između 1965. i 1969. umrli su Varèse, Kodaly te Schip-pa i M. Long.

3.

Glazbeno stanje u svijetu i kod nas u vrijeme Vidakovićeve rođenja.

U Njemačkoj god. 1911. umire Gustav Mahler, zadnji veliki simfoničar, koji je — što je značajno za kasniju romantiku — povećavao opseg i sastav svojih simfonija. God. 1916. umire Reger, skladatelj koji povezuje starije razdoblje s novijim, ali još uvijek u tonalnim granicama. A. Schönberg zašao je — nakon *Komorne simfonije* iz 1906. — u drugo razdoblje svog stvaranja, za koje su značajni ekspresionizam i atonalnost (*Očekivanje*, 1909 i *Pierrot lunaire*, 1912).

U Francuskoj to su zadnje godine života C. Debussy (umire 1918.) i zadnje, treće razdoblje u njegovu stvaranju, koje razdoblje počinje 1910. s prvom knjigom njegovih *Preludija*. U Parizu u to doba Stravinski svraća pozornost na se svojim prvim trima baletima (*Zar ptica*, 1910, *Petruška*, 1911, *Posvećenje proljeća* 1913).

Svojim ranim djelima privukli su pažnju S. Prokofjev (*Skitska suita*) i Bartók (*Allegro barbaro*). De Falla se nakon sedmogodišnjeg boravka u Parizu vraća 1914. u Španjolsku. U to vrijeme nastaju njegovi baleti *Ljubav čarobnjak*, 1915. i *Tro-rog i šešir*, 1919.

Na području opere vodeće su ličnosti u Italiji Puccini, a u Njemačkoj Richard Strauss. Spomenimo još *Francescu da Rimini* R. Zandonai (1914) i Pfitznerovu glazbenu legendu *Palestrina* (1917). Kao logični niz u razvoju, dvadesetak godina poslije Straussove *Salome* (1905) slijedi Bergov *Wozzeck* (1925).

Kod nas se kao granicu između I. i II. razdoblja u povijesti hrvatske glazbe u dvadesetom stoljeću uzima godina 1916., kad je operni orkestar pod ravnanjem F. Rukavine izveo skladbe šestorice za ono vrijeme mladih hrvatskih skladatelja. Spomenimo usput da je taj koncert izveden čak tri puta! No ima nekoliko događaja u to vrijeme u rasponu od nekoliko godina, koji također utječu na tu granicu. God. 1914. umire Zajc, koji je svojim radom i utjecajem davao biljeg dotadašnjem razdoblju. Tu je bilo i niz skladatelja, koji su bili više ili manje pod njegovim utjecajem. God. 1909. ponovno je započela radom stalna opera u Zagrebu (od tada do danas bez prekida), a već 1911. izvede se dvije značajne domaće praiizvedbe: Bersin *Oganj* i Hatzeov *Povratak*. God. 1916. izlazi prva zbirka međimurskih popjevaka dra V. Žganca, koja će ne samo upozoriti na ljepotu tih narodnih popijevki, nego će imati i jakog utjecaja na razvoj narodnog smjera u našem stvaranju, osobito poslije I. svjetskog rata.

4.

Doba Vidakovićeve školovanja.

Glazbena škola u Subotici osnovana je 1868. i djeluje bez prekida još i danas. Vidaković je pohađao i svršio nižu glazbenu školu od 1924. dalje do odlaska na gimnaziju u Travnik. Kao glavni predmet učio je violinu kod prof. Hermanna. Osim nekoliko zborova, Subotica ima od 1908. i svoju Filharmoniju. Kazalište u Subotici dobilo je operu tek mnogo kasnije (1950 — 1954).

Iako glazbene priredbe u mladosti mogu ostaviti dubok dojam na dijete odnosno mladog čovjeka (npr. oduševljenje Čajkovskoga za Mozarta), ipak držim da u to doba u Subotici (osim vjerojatno glazbe u crkvi) odnosno u više zatvorenom krugu u Travniku, nije imao prilike slušati mnogo glazbe u izravnoj živoj izvedbi.

Drugačija situacija nastaje njegovim dolaskom na bogosloviju u Zagreb 1932. To je doba kad opera pod desetgodišnjim ravnateljstvom K. Baranovića (1929 do 1940) proživljava opet jedno veoma uspješno razdoblje kako u pogledu rasporeda tako i u pogledu osoblja.

Izvođena su djela od Pergolesea i Glucka do Sostakovića i Rocce. Njeguje se slavenski repertoar, a uz ostala Wagnerova djela izvode se i prva tri djela Wagnerove tetralogije *Prsten Nibelungov*. (*Siegfried* 1938). U vremenu od 1932. do 1937. od hrvatskih djela izvode se prvi put *Adel i Mara* (Hatze), *Udovica Rošinka* (Dobronić), *Dorica pleše* (Odak), *Ero s onoga svijeta* (Gotovac) i *Grabancijaš* (Širola), a obnovljene su izvedbe opera *Nikola Šubić Zrinski* (Zajc), *Porin* (Lisinski), *Oganj* (Bersa), *Stanac* (Širola) i *Povratak* (Hatze). Na rasporedu se nalaze uz ostala djela od slavenskih *Hovanščina*, *Boris Godunov*, *Knez Igor*, *Snjeguročka*, *Sadko*, *Priča o nevidljivom gradu Kitežu*, *Pikova dama*, *Katarina Izmajlova*, *Prodana nevjesta*, *Libuša*, *Rusalka*, *Njena pastorka*, *Katja Kabanova*, *Halka* i *Koštana*.

Koncertni život.¹ Zagrebačka filharmonija izvodi svakoga godišta po nekoliko koncerata, većinom pod ravnanjem Baranovića i Matačića te Jozefovića, a od stranih dirigenata gostuju Fitelberg, Chalabala, Dobroven, Rhène-Baton i Lualdi; među solistima su između ostalih Lj. Spiller, K. Szymonowski (izveo svoj IV glasovirski koncert) A. Gerger — Eichhorn, N. Orlov, P. Vladigerov (izveo svoj II glasovirski koncert), Z. Baloković, E. Vaulin, B. Huberman, G. Cassado, A. Borovski. Ljeti 1936. Zagrebačka filharmonija priredila je niz koncerata na Griču.

Hrvatski glazbeni zavod priređuje svoje društvene koncerte (na kojima često nastupa Zagrebački kvartet), Muzička akademija svoje priredbe. I Zagrebački madrigalisti priređuju svakoga godišta niz koncerata. Koncertiraju mnogi istaknuti solisti, bilo domaći, bilo strani kao Borovski, Milstein, Dumičić, Zecchi, Mainardi, Rupel, Gussich, Faller, Prihoda, Kunc, Levy, Prokofjev, Isserlis, Baloković, Rosenthal, Lj. Spiller, Milinković, Schmidt, Popov, Hoehn, Weingarten, Friedman,

¹ Kod podataka o koncertnom životu, o umjetnicima i ansamblima koji su nastupali, kao i o izvedbama većih djela nisam išao za tim, da navedem sve sudjelujuće i sve izvedbe, nego da navodnjem nekih od značajnijih bilo solista, dirigenata, ansambla odnosno izvedbi, dajem približnu sliku vremena o kojem se radi.

Doroghy, Szigeti, Lorković, Odnoposov, Šlik, Anday, Cortot, Feuerman, Firkušny, Musulin, Z. Kunc, Orlov i dr. Česti su i koncerti pjevačkih zborova.

Od većih djela izvedeni su Odakova *Staroslavenska misa*, I. čin Lhotkinog *Mora* (koncertna izvedba), Dobroničevi *Jugoslavenski simfonijski plešovi*, Beethovenova *Missa solemnis*, Mozartova *Krunidbena misa*, Dvorakov *Te Deum* i *Psalam 148*, Cherubinijev *Requiem* u c molu, Mozartov *Requiem*, Beethovenova *IX. simfonija* Brucknerova *IX. simfonija* i *Te Deum*, Širolin *Idilički intermezzo*, *Missa papae Marcelli* i *Missa sine nomine* Palestri- ne, Lisztov *Christus* te Papandopulovala *Muka Gospodina našega Isukrsta*.

Stilski to je razdoblje, kad je još uvijek jak narodni smjer (Dobronič, Matetić-Ronjgov, Lhotka, Odak, Širola, Baranović, Gotovac, Tijardović, Sla- venski, Grgošević, Brkanović, Magdalenić i dr.), iako ne kao u prošlom desetljeću; neki se skladatelji u pojedinim svojim djelima i udaljuju od tog smjera. —

O glazbenim prilikama u Rimu u vrijeme Vida- kovićeve tamošnjeg studija (1937 — 1941) doznaje- mo iz njegovih članaka, koje je iz Rima slao časo- pisu »Sv. Cecilija«. Jasno je, da je pisao samo o značajnijim izvedbama (većinom o orkestralnim koncertima).

Vidaković se javlja svojim prilozima u »Sv. Ceciliji« počevši od 1937. Prvi članak odnosi se na Đuru Arnolda, koji je bio od 1800. dalje regens chori župne crkve sv. Terezije u Subotici. Kasnije će 1940, također u Sv. Ceciliji dopuniti podatke o Đ. Arnoldu na temelju dokumenata iz vatikanskog arhiva.

U »Sv. Ceciliji« 1938. imamo dva Vidakoviće- va članka: *Glazbeno pismo iz Rima* i *Musica Romana*, a u »Sv. Ceciliji« 1939. o novom izdanju Palestrini- nih djela, koje je za tisak priredio R. Casimiri i o operi *Margherita da Cortona* Licinia Reficea. U članku *Musica romana* govori o tadašnjem koncert- nom životu u Rimu. Koncerte priređuje Gradska uprava odnosno razna glazbena društva i ustanove. Temelj reproduktivnog glazbenog života Rima čine u to vrijeme koncerti Gradske uprave, koji se održavaju tri puta tjedno i to nedjeljom popodne i srijedom na večer u Teatro Adriano, a petkom poslije podne u Akademiji sv. Cecilije. U ovom članku daje osvrt na prvo polugodište sezone.

Na temelju njegovih kritika mogli bismo pri- lično sigurno utvrditi, koja je od izvedenih djela prvi put čuo, a koja je poznavao već od prije. Navedimo usput da Vidaković u tom članku spom- inje kako nastupaju većinom njemački dirigenti i solisti, što ima utjecaja i na izbor djela; prigodom praizvedbe Margarete Kortonske u milanskoj Scali navodi da su djelo stručni i neutralni listovi hvalili, a vladini omalovažavali.

5.

Doba Vidakovićeve djelatnosti na konzervato- riju u Zagrebu (1941 — 48).

Rad opere u Zagrebu² u to vrijeme vidljiv je iz slijedeće tablice:

² Kod opere navedena su samo operna djela, iako je u sklopu opere djelovala i opereta i balet. Kad bi se spomenulo i izvedene operete i balete, broj izvedenih djela (i ostalih rubrika u tablici) bio bi još veći.

Godište	Broj opera na rasporedu	Od toga domaćih	Premijere	Obnovljene izvedbe
1941/42	24	5	1	5
1942/43	28	6	3	3
1943/44	26	6	1	8
1944/45	23	5	1	3
1945/46	12	1	—	10
1946/47	18	3	1	8
1947/48	16	2	1	4

Svoju praizvedbu od domaćih djela doživjele su opere *Sunčanica B.* Papandopula, *Goran A.* Dobroniča i *Pomet — meštar od ženidbe* I. Lhotke Kalinskog, te od 1946/47. dalje *Kamenik J.* Gotovca i *Matija Gubec I.* Lhotke Kalinskog; obnovljene su izvedbe domaćih djela Gotovca (*Morana, Ero s onoga svijeta*), Odaka (*Dorica pleše*) i Lisinskoga (*Porin*), te od 1945/46. dalje Lisinskoga (*Ljubav i zloba*), Gotovca (ponovno *Ero*) te Konjovića (*Koštana*), dok su se na rasporedu nalazile opere Zajca (*Nikola Subić Zrinjski*) i Paraća (*Adelova pjesma*).

Orkestralne koncerte priređuju Zagrebačka filharmonija i orkestar Hrvatskog drž. kazališta. Od 1942/43. Radio-stanica priređuje svake godine niz predviđenih koncerata na kojima sudjeluju Zagrebačka filharmonija i komorni orkestar Radio stanice pod vodstvom većinom naših istaknutih dirigenata. Gostuju: Berlinska filharmonija (u dva navrata pod ravnanjem H. Knappertsbuscha, a jedamput pod H. Abendrothom), Berlinski komorni orkestar (H. v. Benda), Carski simfonijski orkestar iz Sofije (S. Popov) i Münchenska filhar- monija (O. Kabasta). Od komornih sastava nastu- paju kvarteti Avramov, Poltronieri, Schneiderhahn, Sklad, Trio di Roma, Trio Maček — Sulek — Ja- nigro, Bratislavski kvintet, Bratislavsko komorno društvo te Komorni duhaći skup bečke filharmoni- je. Nadalje nastupaju pjevačka društva »Kolo«, »Lisinski«, »GDI« (Gürtl), »Zbor hrvatskih učite- lja« (Antonić), zborovi Hrv. pjev. župe Lisinski. Hrvatski glazbeni zavod priređuje svoje društvene koncerte, a Hrv. drž. konzervatorij priredbe pod nazivom Glazbene večeri.

Koncertiraju mnogi domaći i neki strani so- listi, tako Kunc, Dumičić, Operman, Lorković, Ml. Bašić, Deželić, Loos, Šaban, M. Stahuljak (orgu- lje), Sulek, Pimkava, Dobrony, Toškov, Tkalčić, Rei- zer, Halper-Leppe, Turković, Martinis, Mira Bašić, Frankl-Borčić, Majcen, M. Dugan, Hanžek, Milin- ković, Rucner, Horvat-Kichl, Ožegović, Pirnat, Do- roghi, Tončić i Križaj, Mitrović, Brajša, Vrbanić, M. Strozzi, od stranih Hoelscher, Ranzato, Mazza- curati, Janigro, A. Rautawaara, a već 20. 5. 1945. koncert majstora umjetnosti Sovjetskog saveza.

Krajem siječnja 1945. gostuje prvi put u Zag- rebu F. Zaun, koji će od tada pa do svoje smrti (1966.) biti česti gost, a neko vrijeme i stalni di- rigent Zagrebačke filharmonije. Upravo zaslugom Zauna i kasnije M. Horvata Zagrebačka filharmoni- ja postaje orkestar svjetskog ugleda.

Od većih djela izvode se Papandopulovala *Hr- vatska misa* i *Violinski koncert*, Odakova *Zemlja sunca*, Dobroničevi *Jelšonski tonci* i *Hrvatski kra- ljevi*, Brkanovićev *Triptihon*, Zajčev *Prvi grijeh*, zatim Mozartov *Requiem*, Brahmsov *Njemački re- quiem*, Brucknerova *VIII simfonija* i *Misa u d-mo- lu*, Dvorakov *Te Deum*, Lisztova *Faust simfonija*, *Carmina Burana* C. Orffa, Rossinijev *Stabat Ma- ter*, Händelova *Semela*, Vecchiev *Amfiparnas*, Per- golesijev *Il maestro di musica*.

U »Sv. Ceciliji« br. 4—5 iz 1943. izašao je članak M. Cipre »Potreba jedinstvenog glazbenog nazivlja«, gdje u uvodnoj bilješci spominje, da je poticaj tom članku dao urednik lista. Održan je i jedan sastanak, da bi nekoliko suradnika ispicali svaki iz po nekoliko knjiga upotrebljene izraze, te da se onda izaberu najprikladniji izrazi. Nažalost do ostvarenja ove zamisli nije došlo, ne samo onda, nego ni do danas.

U povijesti hrvatske glazbe upravo u to doba svršava drugo, a nakon drugog svjetskog rata, kada stvaranjem nove, Federativne Narodne Republike Jugoslavije dolazi do mnogih znatnih promjena u političkom, društvenom, ekonomskom i kulturnom životu, počinje treće razdoblje. U tom razdoblju dolazi do osnivanja stručnih društava (Udruženje kompozitora Hrvatske — danas Društvo hrvatskih skladatelja, 1945. Udruženje reproduktivnih muzičkih umjetnika Hrvatske, 1946). U operi ide se na manji broj repertoarnih djela, ali s većim brojem izvedbi, nastoji se privući u kazalište novo općinstvo, na orkestralnim koncertima nastupa Simfonijski orkestar Radio stanice, od 1947/48. pod nazivom Drž. simfonijski orkestar. Koncertni ured priređuje niz koncerata većinom domaćih umjetnika, osobito pjevača i glasovirača, a 1946/47. organizira niz koncerata (u pretplati) reproduktivnog kolektiva (Rekol) u sklopu Udruženja reproduktivnih umjetnika Hrvatske, tako da bi se pojedini koncerti izvodili pet puta: za građanstvo, sindikate, vojsku, sveučilišnu te srednjoškolsku omladinu. Hrv. glazbeni zavod priređuje dalje svoje društvene koncerte, a Hrv. drž. konzervatorij svoje javne priredbe. Započinju majski festivali Narodne studentske omladine zagrebačkog sveučilišta.

Na solističkim koncertima nastupaju D. Martinis, V. Nožinić, A. Jelačić, M. Majcen, J. Hanžek, L. Vomačka-Rakovac, Z. Lipovšćak-Rajić, A. Mezetova, A. Mitrović, M. Radev, V. Ruždjak, J. Gostić, L. Vrbanić, F. Navigin-Schiffner, Z. Špehar, G. Gjuvanec, D. Koritić, M. Reizer, R. Župan, D. Vlah-Čanić, N. Auer, J. Puleva, Z. Kunc, N. Tončić, T. Neralić, A. Florescu, E. Bandrowska-Turska, nadalje Ml. Bašić, P. Dumičić, A. Geiger-Eichhorn, L. Palfy, M. Majer, S. Deželić, I. Maček, V. Bogdanov, F. Došek, M. de la Bruchollerie, K. Taylor, A. Trost, N. Jemeljanova, M. Stahuljak (orgulje), Z. Baloković, Orlandi, P. Toškov, sestre Mihajlović, A. Segedi, R. Soetens, F. C. Ferrari, M. Dorner, M. Sadlo i dr. Spomenimo nadalje Trščansku filharmoniju (u nekoliko navrata), Trščanski kvartet, Češki trio, Moravske učitelje i zbor Radio Zagreba.

U to vrijeme A. Vidaković pokreće koncerte u katedrali nedjeljom o podne pod naslovom »Glazbena razmatranja« te drži uvodnu riječ. Ponovno pokreće časopis »Sv. Cecilija« od koje je izašao samo jedan broj. Vidaković više nije doživio ponovno izlaženje »Sv. Cecilije«. Kad je ona 1969. počela ponovno izlaziti, izašao je u broju 1. članak prof. M. Leščana prigodom 5. godišnjice Vidakovićeve smrti. Vidaković bio je i član jednog od dvaju povjerenstava za izbor zemljišta za novu zgradu konzervatorija, do čega ipak nije došlo.

6.

Vrijeme kad Vidaković djeluje samo u katedrali odnosno kasnije i na Bogoslovnom fakultetu (1948—64).

U svijetu u to vrijeme ponovno je poraslo zanimanje za Schönbergov 12-glasovni sustav. Neki

od mladih skladatelja uzimaju kao ishodište ne više Schönberga, nego njegova učenika Antona Weberna. Kao uvijek u poratna vremena javljaju se razna nova traženja. Aleatorika, punktualizam, totalna organizacija, sintetična glazba, promjenljiva metrika, traženje novih zvukovnih mogućnosti, novog načina bilježenja, da spomenemo samo neke od tih pojava, nailaze na primjenu u djelima pojedinih skladatelja. I primjena konkretne glazbe znatno je proširena.

Na području opere ipak nema ličnosti, čije bi gotovo svako novo djelo značilo svjetski uspjeh. Orff je postigao zapažen uspjeh svojom *Mudrijašicom*, nastalom u vrijeme II svjetskog rata. Odmah poslije II svjetskog rata javlja se svojim prvim vrlo uspješnim operama B. Britten (*Peter Grimes*, 1945, *Otmica Lukrecije*, 1946). G. C. Menotti piše također niz opera, te poslije rata nastaju *Medij* 1945. i osobito *Konzul*, 1950. Menotti — Talijan koji od 1928. živi u Americi — piše sam libreta i režira svoja djela. Odabire aktuelne sadržaje, te ima poput Puccinija vrlo razvijen smisao za djelovanje s pozornice. Njemački skladatelj dosta njeguju balet. Musical je potisnuo operetu.

Markantna djela na području oratorija stvorili su već ranije, između dva svjetska rata, Honegger i nešto kasnije F. Martin (*Zatrvljeno vino*, 1938—40, *Golgota*, 1947). Na području simfonijske glazbe Šostakovič stvara niz simfonija, a najznatniji suvremeni francuski skladatelj O. Messiaen svoju *Turangalila* simfoniju 1950. Hačaturjanova tri koncerta uveli su se u koncertne rasporede i izvan Sovjetskog saveza. U Poljskoj Lutoslawski nekim je svojim skladbama svratio pozornost na se. Najznatniji češki skladatelj našeg stoljeća B. Martinu, iako je umro 1959., nema još svoje određeno zaslužno mjesto.

U pojedinim zemljama javljaju se pobornici krajnjih modernističkih traženja tako u Italiji B. Maderna, L. Berio i L. Nono, u Njemačkoj K. H. Stockhausen, u Francuskoj P. Boulez, od Mađara Ligeti, od Poljaka Penderecki. U stranom svijetu uspješno djeluju i naši avangardisti Kelemen (u Njemačkoj) i Malec (u Parizu), od Slovenaca V. Globokar.

Kod nas u ovom razdoblju: Opera u Zagrebu izvodi prve i daljnje opere Brkanovića (*Ekvinocij* i *Zlato Zadra*), Tijardovića (*Dimnjaci uz Jadran*, *Marko Polo*), Devčića (*Labinska vještica*), Šuleka (*Koriolan*), nadalje daljnje opere Gotovca (*Mila Gojsalića*, *Stanac*) i Odaka (*Majka Margarita*). No i ostale opere u Hrvatskoj izvode po koju domaću praizvedbu, tako opera u Osijeku (opere Savina i D. Stahuljaka) i Rijeci (opere Koludrovića, Dobronića, Papandopula i Vidošića).

Koncerte u Zagrebu priređuju: Drž. simfonijski orkestar, od 1955/56. opet pod prijašnjim nazivom Zagrebačka filharmonija, Radio stanica Zagreb (ima svoj komorni, a kasnije i simfonijski orkestar) i Koncertni ured te Hrvatski glazbeni zavod (koncerti Društvenog orkestra pod ravnanjem I. Gjadrova svojim stilskim rasporedima iz starijih razdoblja imaju svoju određenu fizionomiju) i glazbene škole.

Neko vrijeme djelovao je Simfonijski orkestar Jugoslavenske radiodifuzije. Zagrebački solisti stekli su velik ugled u svijetu. Uz Zagrebački kvartet djeluje i kvartet Pro arte; ostali komorni sastavi su kraćeg trajanja.

Izvan Zagreba postoje filharmonije u gradovima, u kojima djeluju stalne opere (Osijek, Split,

Rijeka). Iznimka je Gradski orkestar u Dubrovniku.

Vodeći zbor je Mješoviti zbor Radio stanice Zagreb. Uz njega djeluju još neki zborovi, tako neko vrijeme »Lisinski« (prije »Bratstvo-Jedinstvo«), zatim »Ivan Filipović« pa zborovi kulturno-umjetničkih društava »V. Nazor«, »V. Jeđut«, »J. Vlahović«, »I. Goran Kovačić«.

God. 1954. dolazi do osnivanja Muzičke omladine. Spomenimo još natjecanja muzičkih škola FNRJ, koncerte mladih te prva dva Muzička bienala (1961 i 1963).

Nizu uglednih festivala u svijetu pridružile su se naše Ljetne igre u Dubrovniku (od 1950 dalje). Vidaković je imao prilike prisustvovati nekim izvedbama, jer je kroz nekoliko ljeta središao knjižnice i glazbene arhive samostana u Dubrovniku i Dalmaciji.³

Ljetnih priredaba ima i u Splitu i u Opatiji; arena u Puli je — usprkos nekim pokušajima — neiskorištena. I Zagreb preko ljeta zapravo miruje, iako bi trebalo nešto poduzeti. Opera bi trebala svako svoje godište završiti nekim izvedbama na otvorenom prostoru.

Obzirom na to, da se u ovom odsjeku radi o duljem vremenskom razdoblju, spomenimo samo neke strane dirigente koji su dirigirali većinom koncertima Zagrebačke filharmonije, kao i neke od istaknutih solista na tim koncertima. Bili su to dirigenti Sevitzy, Stokovski, Wangerheim, Martinov, Jolivet, Carvalho, Sargent, Fournet, Zecchi, Sebastian, Ferencsik, Kondrašin, Konwitschny, Rieger Svetlanov, Markevič, Capuana, a od solista Orlov, Boukoff, Uninski, Magalov, Szing, Navarra, Forest i dr. Od orkestara Bečki simfoničari pod vodstvom C. Kraussa. (Ansambli, dirigenti i solisti koji su nastupali na spomenuta prva dva Biennala nisu posebno spomenuti); redovito gostuju Slovenska i Beogradska filharmonija.

Od izvedbi većih djela u tom razdoblju spomenimo: Händel: *Mesija*, Bach: *Umjetnost fuge*, Muka po Mateju, Muka po Ivanu, Haydn: *Godišnja doba*, *Stvaranje* (u dva navrata), Mozart: *Requiem*, Beethoven: *IX. simfonija* (3), *Missa solennis*, Bruckner: *VIII i IX simfonija*, *Te Deum*, Wagner: *Walküre*, I. čin (koncertna izvedba), Liszt: *Faust simfonija*, Fauré: *Requiem*, Schmitt: *Psalam*. Honegger: *Jeanne d'Arc na lomači*, *Antigona*, *Kralj David*, *Mrtvački ples* (neki u dva navrata), Palestrina: *Missa papae Marcelli*, Pergolesi: *Stabat Mater*, Verdi: *Requiem* (3), Stravinski: *Oedipus rex*, *Posvećenje proljeća*, *Simfonija psalama*, Zajc: *Prvi grijeh*, Lhotka-Kalinski: *Hrvatska kronika*.

U ovo vrijeme Vidaković se više posvetio muzikološkom radu. Prigodom izlaska Jelićeve zbirke »*Parnassia militaria*« Jug. akademija znanosti i umjetnosti priredila je 28. 6. 1956. javni sastanak, na kome su V. Grozaj, M. Radev, N. Žunec i D. Bernardić uz glasovirsku pratnju prof. S. Stančića izveli neke od Jelićevih skladbi.

Dalekosežnost Vidakovićevih pogleda najbolje se očituje u njegovim nastojanjima oko osnut-

³ Njegov *Izvjestaj o terenskom radu na sakupljanju i proučavanju starih muzičkih kodeksa* tiskan je u Ljetopisu Jug. akademije znanosti i umjetnosti, knj. 60 iz 1955).

ka Instituta za crkvenu glazbu, koji je otvoren 25. 9. 1963. Vidaković je umro 18. 4. 1964., dakle pred kraj prve školske godine. No postignuti uspjesi Instituta su očigledni, on je opravdao svoj osnutak i svoje postojanje. A ujedno Institut je i čuvar uspomene na svog zaslužnog osnivača.

Zeitalter und Umstände in welchen Albe Vidaković wirkte

(Zusammenfassung)

Am Anfang des Schuljahres 1941/42 stellte damaliges Kroatisches Staatskonservatorium einige neue Lehrkräfte an, unter denen sich auch ein gewandter, sehr lebhafter und geschickter junger Mann befand, der seine grosse fachliche Kenntnisse zum Vorschein brachte, ideenreich und mit vielen Plänen für die Zukunft. Es handelte sich um Albe Vidaković, der gerade von seinen Studien am Päpstlichen Institut für Kirchenmusik in Rom zurückgekehrt ist.

Der Anfang seines Lebens, sowie der Beginn seiner Tätigkeit, stimmen mit dem Anfangsjahr des ersten bzw. zweiten Weltkrieges. Der erste Abschnitt seines Lebens umfasst die Zeit der Heranbildung (in Subotica, Travnik, Zagreb, Rom — bis 1941). Die zweite Periode (seit 1941) ist durch Vidakovićs mehrfache Tätigkeit ausschliesslich gekennzeichnet.

Von 1941 bis 1948 war A. Vidaković als Lehrer am Konservatorium tätig. Im Jahre 1942 wurde er zum Regens Chori des Zagreber Doms und zugleich ist er als Professor am Theologischen Fakultät tätig.

Was seine mehrfache Tätigkeit betrifft, war A. Vidaković als Komponist, Musikologe und Kritiker, sowie auf dem Gebiet der reproduktiven und pädagogischen Arbeit tätig. Unter anderem ist auch seine organisatorische und redakteurische Arbeit hervorzuheben. Im selben Jahre (1914) sind auch folgende bekannte Persönlichkeiten aus der Welt der Musik erwähnen: I. Kirigin, I. Maček, N. Devčić, S. Sulek, Z. Topolski, Ž. Zdravković u. a. geboren.

In Subotica hatten einige Musikveranstaltungen ohne Zweifel auf A. Vidaković einen grossen Eindruck gemacht. Jedoch entsteht eine ganz neue Situation durch sein Kommen an die Theologische Fakultät in Zagreb (1932). Das Kroatische Opernhaus in Zagreb unter der Leitung von K. Baranović erlebte zu jener Zeit eine ihrer Blütezeiten. Zagreber Philharmonie, Kroatischer Musikverein und Musikakademie veranstalteten damals viele Konzerte zu welchen auch ausländische Musiker eingeladen worden waren.

Viele Artikel, die A. Vidaković während seines Studiums in Rom (von 1937 bis 1941) für die Zeitschrift »Sv. Cecilija« in Zagreb geschrieben hat, beweisen zweifellos dass er auch in der ewigen Stadt zahlreiche Gelegenheiten Konzerte zu besuchen gut ausgenutzt hat.

Nach dem Zweiten Weltkrieg begann die dritte, neue Epoche in der Geschichte der kroatischen Musik. Zu jener Zeit, durch Vidakovićs Initiative, werden im Zagreber Dom Konzerte unter dem Namen »Musikalische Betrachtungen« gehalten. Vidaković versucht wieder mit dem Herausgeben der Zeitschrift »Sv. Cecilija.« Während des Lebens von A. Vidaković ist die Zeitschrift niemehr erschienen.

Danach widmete sich A. Vidaković völlig der Arbeit auf dem Gebiet der Musikologie. Sein grosses Werk ist auch die Gründung des Instituts für Kirchenmusik, dessen Ergebnisse heute, zehn Jahre später, evident sind.